

mišljuje in teoretizira, a vse premalo oblikuje in gradi. Mimo tega se pa tudi zapleta v miselna protirečja, v idejne stilizme, ki vrednosti drame nikakor ne dvigujejo, temveč jo razkrajajo. Prav tako tudi ubija kopa razvođenelih sentimentalnosti. „Vest“ je tudi brez pravega dramatičnega dejanja, drama namreč okrne že v prologu in vsa nadaljnja dejanja razvijajo že izpovedane misli in že razodeto vsebino.

*C. Debevec* je z resno voljo skušal oteti vse, kar bi bilo rešljivega, a rešiti ni bilo moči ničesar. Z nekaterimi močnimi scenskimi domisleki, z jasno in mirno izvedbo osrednje misli je sicer krepko gradil dejanje, a do zaželenega učinka ni mogel kljub vsemu temu.

*Debevec* Marcel je bil miselno zajet v vsej širini in pomembnosti, toda pisatelj izredno shematični in teoretični lik je dojmil le kot senca, ne kot resničnost, ni mogel namreč zaživeti. Tudi *Skerbinškov Robert Holderlin* ni popolnoma zaživel kljub vsej igralski spretnosti in dognanosti. *Luiza Marije Vere* spada v vrsto njenih mirnih in častitljivih žena. *Boltarjeva* je načela z *Angeliko* večjo in zaokroženejšo vlogo, a iz dognane režiserjeve zamisli še ni mogla do svoje igralske oblike in vsebine. — Predstava je bila igralsko izredno občutljivo uprizorjena, padla je le po pisateljevi umetniški krivdi.

*Anton Ocvirk.*

## KNJIŽEVNA POROČILA

Jože Rus: Kralji dinastije Svevladičev, najstarejši skupni vladarji Hrvatov in Srbov 454—614. Ljubljana 1931. — 8°. 208 str. (Komisijska založba „Luč“.)

Avtor knjige je dodal teorijam o izvoru in prihodu Hrvatov na Balkanski polotok novo, „gotsko“ teorijo. Hrvati, ki so bivali ob zgornji Visli, so germansko-gotsko pleme, ki se je po letu 598. skupno s Sloveni preselilo v zapadni del Balkanskega polotoka. Ti Hrvati-Germani od zgornje Visle so pa tu našli že naseljen drobci prav tako germanskega naroda Gotov, ki bivajo, sicer maloštevilni, tu že od druge polovice 5. stoletja, se z njimi in Sloveni spojili v en narod ter mu dali hrvatsko ime in državno organizacijo. Hrvatska država sega torej v svojih temeljih daleč nazaj notri v gotsko dobo. Ustvarili so jo germanski Gotje.

Svojo teorijo je avtor podal s tako sigurnostjo, da se nehote najpoprej vprašamo, odkod ve vse to, kje so viri, iz katerih je črpal, in kako to, da niso že drugi prišli do enakih ali podobnih misli, ko se je vendar že cela vrsta zgodovinarjev, in to ne najslabših, bavila s problemom in problemi, ki so v zvezi z izvorom in prihodom Hrvatov.

Glavni vir, na katerega opira Rus svojo gotsko teorijo, je tako zvani Letopis popa Dukljanina, to je kronika srbskih in hrvatskih vladarjev, ki jo je v drugi polovici 12. stoletja napisal v dukljanskem Primorju neki katoliški duhovnik. Z verodostojnostjo in neverodostojnostjo te kronske priče se mora Rusova gotska teorija ali obdržati ali pa pasti. Prva poglavja Letopisa razpravljajo o Gotih na Balkanu do doselitve Slovenov. V literaturi so označena tudi kot „gotska knjiga“ (*Libellus Gothorum*). Podatke, ki jih vsebuje Letopis popa Dukljanina in posebej še njegova „gotska knjiga“, je zgodovinska znanost do danes skoraj brez izjeme odklanjala kot neverodostojne. Že Lucius je

leta 1666. dejal, da piše dukljanski letopisec bolj bajke kot zgodovino. Kot vir ga moramo odkloniti, odreči mu vsako verodostojnost; njegovo pisanje je nesmisel (Engel). V delu je najti smešne anahronizme, neresnične in zmedene podatke (Kukuljević, Ilarion Ruvarac). Na pol je bajk, na pol predrznih izmišljotin, za spoznavanje historičnih dejstev je vir neuporaben (Dümmmler). Vrednost Dukljaninovega Letopisa je neznatna, kar se tiče starejših delov, uporabljati ga je le za zgodovino 11. in 12. stoletja (Rački). Vsebina „gotske knjige“ je fabulozna (Lj. Jovanović) in fantastična (K. Jireček). To so nekatere sodbe o starejšem delu Letopisa, oziroma o njegovi „gotski knjigi“, ki je sestavni del celotnega dela. F. Šišić našteva v svojem temeljnem delu Letopis popa Dukljanina (Beograd-Zagreb 1928) posamezna mnenja o našem viru (str. 30 d.) in dodaja svojo še bolj utemeljeno negativno sodbo in obsodbo.

Na delu take vrste je torej dr. Rus gradil svojo gotsko teorijo. Kar nam Dukljanin poroča v prvih poglavjih svojega dela, je po Rusu v glavnem vsake vere dostojno. Poročilo vsakega stavka v „gotski knjigi“ se da spraviti v sklad z resničnimi, v drugih virih izpričanimi dogodki. Doktorja Rusa ne moti, da ne najdemo v „gotski knjigi“ niti ene letnice, da takih imen gotških kraljev, kakor jih najdemo v našem viru, v drugih zanesljivih sploh ni najti (Svevlad ni istoveten s Teoderikom), da se omenjajo stvari, ki so v kričečem nasprotju s splošno znanimi fakti obče zgodovine. Avtorju Letopisa je očitno šlo za tem, sestaviti srbskim in hrvatskim vladarjem 12. stoletja imeniten rodovnik in zgodovino, ki naj sega daleč nazaj notri v gotsko dobo. S tega stališča je treba gledati na Letopis popa Dukljanina: dolg rodovnik prednikov in njihovih del, pomešan z motno narodno tradicijo, ki postaja, čim dalje gremo od postanka vira časovno nazaj, za zgodovinarja tem manj uporabna. Podobnih izdelkov, kot je starejši del Dukljanina, pozna zgodovina historiografije dovolj, še posebej pri narodih, ki so kasno stopili na pozornico politične zgodovine in pri mladih dinastijah, ki so potrebovale dolg in slaven rodovnik in prednike. Tako zvani anonimen notar ogrskega kralja Bele IV. ali pa poljski Vincenc Kadlubek sta Dukljaninu kaj podobna vira, eden za najstarejšo ogrsko narodno zgodovino, drugi za poljsko. Namestu da bi dr. Rus z vso previdnostjo skušal iz kope fabul in megle narodne tradicije izločiti vsaj obrise nekaterih historičnih dogodkov, ki se v „gotski knjigi“ popa Dukljanina mogoče vendarle skrivajo, veruje povesti našega vira skoraj neomejeno. Smatram to za veliko napako Rusove knjige. Ker je pa poročilo v prvih poglavjih popa Dukljanina glavni temelj avtorjeve „gotske teorije“, je za vsakogar, ki Dukljaninu ne veruje, omajano tudi vse ostalo dokazovanje o Gotih-Hrvatih, o njihovi „državotvornosti“ in o baje velikem pomenu, ki ga imajo germanski Hrvati za kasnejše srbske in hrvatske državne tvorbe.

Šteti pa je doktorju Rusu v zaslugo, da je šel in primerjal starejše vire z Dukljaninom, vprašujoč se povsem pravilno, ali ti ne prinašajo podatkov, ki bi se dali spraviti v sklad s poročili v Letopisu. Po mojem mnenju bi taka primerjalna analiza Jordana, Konstatina Porfirogeneta ali pa drugih avtorjev mogla dati v glavnem le negativen rezultat, ki bi bil tudi rezultat. Pri tem bi avtor moral obstati. Rus je pa s silo — tega vtisa se ne morem ubraniti — hotel najti v drugih in starejših ter zanesljivih virih potrdilo za to, kar ima tudi Letopis. Čitatelj naj samo pazljivo primerja tekst pri Dukljaninu z vestmi, ki jih imata o istih dogodkih po Rusu baje tudi Jordan ali pa Konstantin

Porfirogenet. Rus dela virom skrajno silo. Kar nam na primer poroča cesarski pisec Konstantin za 9. stoletje, to naj po Rusu spada prav za prav v 5. in 6. stoletje in ustreza vestem pri Dukljaninu. Hrvat in Srb pri Konstantinu naj se bere prav za prav Got. Imena bizantinskih vladarjev 9. stoletja, omenjena pri Konstantinu, so pa, ker se ne dajo spraviti v sklad z dogodki pred tremi štirimi stoletji, anahronizem. Rusova primerjalna interpretacija virov je več kot prisiljena.

Navzlic po mojem mnenju zgrešeni osnovni misli ima pa Rusova knjiga nekatera tudi prav dobra opažanja in sprejemljive rezultate, ki pa kajpak ne posegajo v območje „gotske teorije“. Avtor naše knjige se je doslej pečal največ z geografskimi problemi in njegovo geografsko gledanje zgodovine je marsikje prav na mestu. Ne sicer povsod, ponekod je avtor zašel v pretirano geopolitiko. Strani v drugem delu štejem med najboljše v Rusovi knjigi (geografske osnove podonavske zgodovine v 5. in 6. stoletju, pomikanje Slovenov preko Karpatov in stiki z Gepidi, penetracija Slovenov na Balkan). Škoda je le, da zapade avtor iz večkrat prav dobrih opažanj geografskih osnov historičnega dogajanja vedno znova v svojo gotsko teorijo, ki je po mojem mnenju nemogoča in nesprejemljiva.

*M. Kos.*

Štiri povesti za ljudstvo. Slovenska ljudska povest ima že od Ciglerjeve „Sreče v nesreči“ prav lepo tradicijo. V njej so se posebno odlikovali naši romantični in poetični realisti. A da ljudska povest ni neke druge vrste umetniško tvorstvo pa je zlasti pokazal Ivan Cankar. In tudi novejši pisatelji so nam dali nekaj ljudskih povesti trajne vrednosti, da omenimo samo Ivana Preglja, Juša Kozaka in Franceta Bevka.

Kljub bogati tradiciji naše ljudske povesti pa moramo zadnja leta, žal, ugotoviti, da njen umetniški nivô pada. Mislim, da moramo krivdo na tem pripisati dvema dejstvom. Prvič, da trenutno sploh nimamo pisateljev, ki bi po oblikovalni moči dosegali nekatere naše starejše pisatelje, drugič pa, da smatrajo nekateri še vedno, da ni treba za ljudsko povest tiste umetniške popolnosti kakor za povest, namenjeno predvsem izobraženemu svetu. Res je sicer, da se ljudska povest v marsičem razlikuje od drugih povesti, vendar pa ne obstoji ta razlika v umetniški plati dela, temveč v snovi in načinu obdelave te snovi. Snov za ljudsko povest mora biti namreč splošno zanimiva, dogajanje mora biti živo, življenje in nastopajoče osebe polne kontrastov, konflikti močni po svojem zunanem izrazu in mesto filozofiranja čim več in čim bolj pestrih dogodkov. Prav iz teh vzrokov so snovno za ljudsko povest zlasti primerni dogodki iz zgodovine, pa tudi razni sodobni aktualni problemi, na kateri trči preprost človek sleherni dan.

Pričujoče štiri ljudske povesti naših književnih družb za ljudstvo pa so živ dokaz, da so pisatelji sicer skušali ustreči zahtevi, da bi bila povest snovno čim bolj zanimiva, da pa jim je pri tem nedostajalo umetniške oblikovalne sile, zato so te povesti umetniško nepomembne in kot take slabe ljudske povesti.

\*

France Bevk: Stražni ognji. Povest. Slovenske večernice, 84. zvezek. Izdala in založila Družba sv. Mohorja, 1931.

Bevk je zadnja leta s svojimi povestmi kar preplaval našo književnost in s tem marsikdaj rešil naše književne družbe skrbi za ljudsko povest, ki se